

بعد از ابوبکر بغدادی: «دولت اسلامی» چگونه باز می‌گردد

به قلم کاترین باوئر (fa/experts/katryn-bawyr-0/), ماتيو لويٲ (fa/experts/matyw-lwyt-0/), آرون وای ٲ زیلن (fa/experts/arwn-way-zyln-way-zyln)

۲۸ اکتبر ۲۰۱۹

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/after-baghdadi-how-islamic-state-rebounds

العربية (/ar/policy-analysis/bd-albghdady-kyf-yjdd-tnzym-aldwit-alaslamyt-nshath/)

درباره نویسنده

کاترین باوئر (fa/experts/katryn-bawyr-0/)

کاترین باوئر هموند پژوهشی برنامه خانواده بلومنستاین-کاتر در انستیتو واشنگتن و از مقام‌های سابق وزارت خزانه داری ایالات متحده است

ماتيو لويٲ (fa/experts/matyw-lwyt-0/)

آرون وای ٲ زیلن (fa/experts/arwn-way-zyln/)

آرون وای ٲ زیلن عضو گروه رچارد بورو در انستیتو واشنگتن که تحقیقاتی را در حوزه جهان عرب اهل سنت در شمال آفریقا و سوریه و همچنین نبردهای خارجی و جهادگری آنلاین صورت داده است

تحلیل کوتاه

مرگ رهبر دولت اسلامی (داعش) و به دنبال آن مرگ یکی از جانشینان احتمالی او حاکی از دستاوردی عمده در مبارزه با تروریسم است اما کشته شدن سرکردگان این گروه و از دست دادن قلمرو به اصطلاح «خلافت» داعش به معنای شکست این گروه نیست

مرگ ابوبکر البغدادی رهبر گروه دولت اسلامی در روزهای پرحادثه آخرفته در استان ادلب سوریه ضربه‌ای سهمگین به این گروه وارد کرد روز بعد یعنی در ۲۷ اکتبر ابوالحسن المهاجر سخنگوی دولت اسلامی – و جانشین احتمالی بغدادی – نیز بر اساس گزارش‌ها کشته شد نیروهای ویژه آمریکایی به خانه‌ای در شمال غرب سوریه در نزدیکی مرز ترکیه حمله کردند که در جریان آن به گفته رسانه‌ها بغدادی جلیقه انتحاری خود را منفجر کرد و چند کودک را نیز همراه با خود به کام مرگ کشاند پس از آن رسانه‌ها گزارش دادند که ابوالحسن المهاجر هم در حمله هوایی به تانکر نفتی که او با آن در حال خروج قاچاقی از شمال سوریه بود کشته شد

اکنون یک جایگزین احتمالی برای بغدادی معاون او ابو عبدالله الحسنى (ملقب به حاجی عبدالله) است گفته می‌شود که الحسنى نسب قریبش دارد که به او امتیاز مذهبی لازم به عنوان خلیفه بالقوه را اعطا می‌کند شایعاتی نیز وجود دارد حاکی از این که عبدالله قارداش یک افسر نظامی سابق عراقی ممکن است جانشین بغدادی شود ولی شاهد این مدعا یک بیانیه خبری جعلی داعش است که

در واقع این گروه آن را منتشر نکرده است. رهبر جدید داعش هر که باشد یک شبکه کارآمد رهبری عملیاتی محلی را هم در قلمرو عراق و سوریه و هم در کشورهای دیگر جهان به ارث خواهد برد و «ولایات» دوردست این سازمان همچنان فعال باقی خواهند ماند. داعش هنوز هم از منابع مالی کافی بهره‌مند است که در ترکیب با ایدئولوژی افراطی آن این گروه را به یک تهدید تروریستی و شورشی مقاوم تبدیل می‌کند. افزون بر این خروج بیشتر نیروهای آمریکایی از سوریه فرار زندانیان داعشی از اردوگاه‌های این کشور و مشکل میرم مدیریت آن دسته از اسیران داعشی که هنوز در اردوگاه‌هایی مثل الهول به سر می‌برند فرصت ظهور مجدد را برای این گروه جهادگرا فراهم می‌کند.

تهدید مستمر

هرچند رئیس‌جمهور ترامپ ادعا می‌کند که داعش شکست‌خورده اما فعالیت‌های این گروه در عراق و سوریه و نیز در سطح جهانی چیز دیگری می‌گوید. از زمانی که داعش آخرین قلمرو خود در باغوز سوریه را در اواخر ماه مارس ۲۰۱۹ از دست داد تا ۲۴ اکتبر این گروه صدها عملیات در عراق و سوریه صورت داده است. در سوریه داعش مسئولیت ۳۳ حمله در دیرالزور ۱۰۳ حمله در حسکه ۹۹ حمله در رقه ۳۳ حمله در حمص ۱۰ حمله در درعا ۹ حمله در حلب و ۳ حمله در استان دمشق را بر عهده گرفته است. در عراق هم این گروه مسئولیت ۲۷۵ حمله در دیاله ۱۱۱ حمله در کرکوک ۹۵ حمله در نینوا ۹۴ حمله در انبار ۹۲ حمله در بغداد ۴۶ حمله در صلاح‌الدین و ۲۵ حمله در استان بابل را پذیرفته است. در بیرون از عراق و سوریه داعش علاوه بر عملیات‌هایی در «ولایت»‌های بیرونی خود ولایت جدیدی به نام «ولایت وسط آفریقه» (ولایت آفریقای میانه) ایجاد کرده که در جمهوری دموکراتیک کنگو و موزامبیک واقع است و پیشروی این گروه را به سوی محل‌های جدید نشان می‌دهد.

داعش در کنار عملیات اصلی خود به دنبال آزاد کردن نفرات‌اش از زندان‌ها و اردوگاه‌های آوارگان جنگ در شمال‌شرق سوریه است. این هدف را بغدادی در سخنرانی‌اش در میانه ماه سپتامبر ۲۰۱۹ تعیین کرد و از نیروهای خود خواست با توسل به هر وسیله ممکن این کار را انجام دهند. اردوگاه بدنام الهول یکی از اهداف داعش است. در این زندان ۶۸ هزار زن و کودک از جمله ۱۱ هزار جنگجوی خارجی نگهداری می‌شوند که برخی از این جنگجویان از عناصر به‌شدت افراطی وفادار به آرمان داعش اند. معتقدان واقعی به خلافت به عنوان «حسبه» یا محتسب (پلیس شرعی) عمل می‌کنند و مسئول راه‌اندازی دادگاه‌های سری هستند که منجر به مرگ شمار زیادی از زنان و کودکانی شده که مقررات داعش را نقض کرده‌اند. این وضعیت به هواداران این گروه فرصت داده که به گونه‌ای رفتار کنند که گویا خلافت اسلامی هنوز منطقه را در کنترل خود دارد. اگر داعش بتواند نفرات خود را از زندان‌ها و اردوگاه‌های آوارگان آزاد کند نه تنها نیروی جنگی خود را تکمیل می‌کند بلکه به احیای پروژه خلافت - که یکی از نتایج آن پرورش نسل دیگری از کودکان جهادگراست - کمک خواهد کرد.

ذخایر مالی

داعش با وجود از دست دادن سرزمین تحت خلافت خود و درآمدهای سرشار مرتبط با آن هنوز هم منابع مالی کافی در اختیار دارد. به گفته تیم سازمان ملل نظارت بر تحریم‌های دولت اسلامی و القاعده ذخایر مالی این گروه بین ۵۰ تا ۳۰۰ میلیون دلار تخمین زده شده که از دوران خلافت آن به جا مانده است. گزارش‌ها حاکی از آن است که برخی از این منابع مالی در کسب‌وکارهای درآمدزای غیرقانونی در عراق و کشورهای همسایه سرمایه‌گذاری شده است. بخشی دیگری از این منابع مالی ممکن است زیر زمین دفن شده باشد و یا به صورت سرمایه‌های وام‌دهنده یا قرض الحسنه از دید پنهان باشد. گرچه گفته می‌شود این گروه اخیرا با چالش‌هایی در زمینه نقدینگی روبه‌رو بوده و چه بسا راه‌های دیگری را برای تامین مالی خود امتحان کند اما تا همین اواخر قادر بوده که هزینه‌های مخفی و عملیات‌های خود را در کانون قلمرو از دست‌داده‌اش - یعنی عراق و سوریه - تامین کند و حتی وجوهی نیز به ولایات خود ارسال کند. با این‌همه بیشتر ولایات دولت اسلامی عمدتا خودکفا هستند چرا که این ولایات در دست گروه‌های افراطی است که قبل از بیعت با بغدادی فعال بوده‌اند و سازوکارهای تامین مالی منحصر به خود را داشته‌اند. ولایات دولت اسلامی همانند دو ولایت اصلی سوریه (شام) و عراق منابع مالی خود را در محلات تحت کنترل خود عمدتا از طریق اخاذی و یا آدم‌ربایی به منظور باجگیری تامین می‌کرده‌اند.

دولت اسلامی حالا که از قلمرو خود محروم شده به احتمال زیاد به اخاذی به عنوان راهی برای دستیابی به پول متوسل خواهد شد. گروه سلف آن القاعده در عراق نیز از طریق پروژه‌های عمرانی و مالیات‌بندی بر پروژه‌های انتقال نفت منابع مالی مورد نیاز خود را تامین می‌کرد. علاوه بر اخاذی این گروه ممکن است دیگر روش‌های تامین مالی خود مثل آدم‌ربایی برای باجگیری را احیا کند. هرچند به نظر می‌رسد درآمد حاصله از آدم‌ربایی که زمانی بخشی از منابع مالی این گروه محسوب می‌شد همزمان با کاهش شمار امدادگران غربی که طعمه‌های باارزشی برای باجگیری به حساب می‌آمدند کمتر شده باشد. با این حال داعش کماکان از قاچاق مردم منطقه (به بیرون از مرزها) پول به دست می‌آورد.

تیم‌ها یا هسته‌های محلی داعش نیز احتمالا به حد کافی به منابع مالی دسترسی دارند که یک دلیل آن از قرار معلوم این است که رهبری گروه از هسته‌های محلی خواسته بود که خودکفا باشند^۱ برای این هدف سرمایه اولیه‌ای به این هسته‌ها داده می‌شد با این انتظار که آن‌ها با این سرمایه کسب‌وکارهای درآمدزا به راه اندازند و یا از پول شخصی خود مخارجشان را تامین کنند^۲

تداوم موج ایدئولوژی داعش

در ماه مارس ۲۰۱۹ بعد از حادثه تیراندازی (در دو) مسجد در نیوزیلند ابوالحسن المهاجر در فایلی صوتی که داعش بر روی شبکه اجتماعی تلگرام منتشر کرد سکوت شش‌ماهه خود را شکست تا از این فاجعه در شهر کرایست‌چرچ برای تحریک هواداران خود به خشونت بهره‌برداری کند^۳ او در این فایل صوتی گفت: «صحنه کشتارها در آن دو مسجد باید فریب‌خوردگان را بیدار کند و حامیان خلافت را به انتقام ترغیب کند^۴» المهاجر همزمان با تشویق جنگجویان باقی‌مانده این گروه در سوریه برای ادامه جنگ از «سربازان خلافت» دولت اسلامی در دیگر ولایات نیز خواست تا «آماده برای جنگ و درباره آن هوشیار» باشند^۵

خود بغدادی نیز در آوریل ۲۰۱۹ – برای اولین بار پس از آن‌که تشکیل دولت اسلامی را از منبر مسجد جامع موصل در جولای ۲۰۱۴ اعلام کرد – در ویدیویی ظاهر شد و با توسل به ادبیاتی مشابه خواهان ادامه جنگ در سوریه شد^۶ او در این ویدیو حملاتی را که با الهام از دولت اسلامی در سریلانکا و عربستان سعودی انجام شده بود ستود و بر افزایش عملیات‌های خارجی تاکید کرد^۷

با وجود مرگ این دو رهبر داعش بازتاب پیام‌های آنان در میان اعضا و هواداران این گروه و نیز جنگجویانی که در آینده جذب این گروه می‌شوند ادامه خواهد یافت^۸ انگیزه جذب این افراد ترکیبی است از دلایلی که هر کدام از آنها برای پیوستن به داعش خواهند داشت: از این‌که از ستم محلی بگریزند و پیوستن به داعش آن‌ها را توانمند سازد تا باور داشتن به تاسیس یک خلافت که طبق قوانین شریعت اداره شود^۹ همانطور که اعتراضات اخیر در لبنان و عراق نشان می‌دهد آن شرایط اساسی که مردم را به سوی ایدئولوژی‌های افراطی و نهضت‌های خشونت‌طلب سوق می‌دهد در سرتاسر منطقه حاکم است – از دولتی ضعیف و فساد گرفته تا تبعیض و سرکوب ابزارهای مشروع و صلح‌آمیز آزادی بیان^{۱۰} به طور خاص در سوریه و عراق شرایط لازم برای بازگشت سرخوردگی و استیصال مهیاست که پیش از این باعث شد سنی‌ها به آغوش القاعده و داعش رانده شوند^{۱۱}

در عین حال حتی با آن‌که رسانه‌ها از قصد داعش برای انجام حملاتی در غرب گزارش می‌دهند تهدید تروریستی اصلی نفوذ ایدئولوژیک این گروه بر «افراطی‌های خشونت‌طلب بومی» در هر کشور است – یعنی شهروندان کشورهای غربی و افراد مقیم در این کشورها^{۱۲} در ماه می رئیس سازمان اطلاعات داخلی بریتانیا ام‌آی‌۵ گفت که ۸۰ درصد از حملات تروریستی خنثی‌شده در غرب از سوی افرادی برنامه‌ریزی شده که از داعش الهام گرفته‌اند^{۱۳} او می‌گوید: «ارزیابی ابتدایی این است که هسته‌های سازمان‌یافته به آن معنا ممکن است کمتر از قبل اهمیت داشته باشند^{۱۴} نگرانی اصلی ما روند افراطی شدن افراد است^{۱۵}»

بر اساس «بولتن مشترک اطلاعاتی» که جامعه اطلاعاتی آمریکا پس از ویدیوی ماه آوریل بغدادی منتشر کرد «عموما رویدادهای خاص باعث نمی‌شود افراطی‌های خشونت‌طلب بومی انگیزه پیدا کنند که دست به اقدام بزنند بلکه معمولا تحت تاثیر ترکیبی از عوامل اجتماعی-سیاسی ایدئولوژیک و دلایل شخصی است که اقدام می‌کنند». با این حال گزارش یادشده می‌افزاید که رویدادهای کلیدی – مثل ویدیوی ماه آوریل بغدادی و یا مرگ او – می‌تواند عزم «افراد را که تعهدشان به آرمان‌های دولت اسلامی کمرنگ شده» تقویت کند^{۱۶} در واقع در کوتاه‌مدت مرگ بغدادی می‌تواند دیگر رهبران داعش و یا به احتمال زیادتر عوامل عملیاتی منفرد و افراطی‌های خشونت‌طلب بومی در هر کشور را تحریک کند تا برای انجام حملاتی با هدف انتقام از مرگ او و نمایش مقاومت و توانمندی این گروه اقدام کنند^{۱۷}

نتیجه‌گیری

همزمان با حمله به بغدادی مسئله قابل تأمل دیگر چشم‌انداز حملات افراطی‌های خشونت‌طلب بومی است که انگیزه آن به گفته دان کوتس رئیس وقت اطلاعات ملی آمریکا «نارضایتی‌های مرتبط با اقدامات دولت ایالات متحده است». اما او همچنین هشدار داده که داعش از پیش «شورش قوی در عراق و سوریه را به عنوان بخشی از راهبرد درازمدت خود» پایه‌ریزی کرده تا ظهور مجدد خلافت خود را تسهیل کند^{۱۸} همزمان رئیس اطلاعات ملی پیشبینی کرده که «داعش تقریبا به طور حتم به حملات فراملی کماکان اولویت خواهد داد» و هرچند میزان منابع مالی این گروه پس از شکست آن در قلمرو اصلی‌اش به شکل چشم‌گیری کمتر شده ولی این گروه در مقایسه با هزینه‌های اداره یک شبه‌کشور (خلافت) به پول بسیار کمتری برای صورت دادن حملات شورشگرانه و تروریستی نیاز دارد^{۱۹} و نکته آخر این‌که برخلاف مرگ اسامه بن لادن که در جایی رخ داد که از نظر مردم‌اش القاعده سازمانی به رهبری «خارجی»‌ها به حساب می‌آمد هسته اصلی رهبری داعش یا عراقی است و یا سوری^{۲۰} داعش همیشه در عراق و سوریه بیشتر ریشه محلی داشته تا القاعده در افغانستان و پاکستان^{۲۱} این امر نشان می‌دهد که داعش احتمالا مقاوم‌تر است و فرصت‌های بیشتری برای استخدام نیرو و گزینش رهبران آینده دارد^{۲۲} در حالی که القاعده هنگامی که رهبری اصلی آن در افغانستان و پاکستان تضعیف شد هرگز چنین فرصتی را نیافت^{۲۳}

کاترین باوئر هموند پژوهشی خانواده بلومنستاین-کاتز در انستیتو واشنگتن است. ماتیو لویت هموند فروم-وکسلر در انستیتو واشنگتن و رئیس برنامه رین هارد در زمینه اطلاعات و مبارزه با تروریسم است. آرون زیلین هموند ریچارد بُورو در انستیتو است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

Farzin Nadimi

(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology)

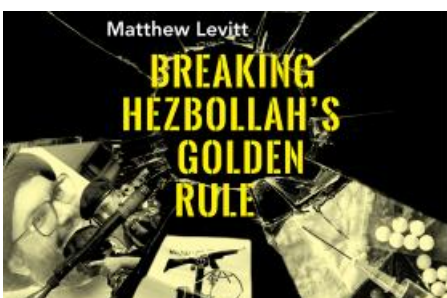
BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریه ۲۰۲۲ ۱۱

Simon Henderson

(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریه ۲۰۲۲ ۹

Matthew Levitt

TOPICS

- [\(fa/policy-analysis/trwrysm/\) تروریسم](#) [\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\) عرب و اسلام سیاسی](#)
[\(fa/policy-analysis/syast-amryka/\) سیاست آمریکا](#)

REGIONS & COUNTRIES

- [\(fa/policy-analysis/swryh/\) سوریه](#) [\(fa/policy-analysis/khawrmyanh/\) خاورمیانه](#) [\(fa/policy-analysis/raq/\) عراق](#)